

הסידות בפרשה

הרב יצחק שפירא

פרשת תזריע

ה' זקוק לנו?

אמר ר' עקיבא כל השירים קודש ושיר השירים קודש קודשים.
מדוע שיר השירים מכונה קודש קודשים? מהו התהליך שעובר
על הדוד והרעיה בשיר השירים?

התבוננויות מתוך מגילת שיר השירים – פרק ב'

כפי שנכתב בשבוע שעבר, סביב יציאת מצרים הקשר בנינו לבין ה' משול לאהבת איש ואישה – 'לכתך אחרי במדבר'. כביטוי לאהבה זו אנו נוהגים לקרוא בליל הסדר, את מגילת שיר השירים.

'אמר ר' עקיבא כל השירים קודש ושיר השירים קודש קודשים'. הסבר לדברי ר' עקיבא ניתן למצוא בדבריו של ר' יעקב מליסא בעל 'נתיבות המשפט', מתוך מה שמביא בהקדמה לספרו 'צרוור המור' על שיר השירים:

אולם באמת נתייסד במשל זה להורות לנו אהבת הש"י אותנו וכאילו הוא צריך אלינו וכביכול מקבל תועלת מאתנו וכמשוש חתן על כלה ישיש עלינו כשנהיה מתייחדים באהבתו ומדמה הדבר כאילו אירס אותנו באירוסין ונשא אותנו בנישואין והכניס דברים גבוהים מעל גבוהים בשיר זה...

כלומר, במגילה זו ישנו חידוש על פני כל המוכר לנו מהתורה ומכתבי הקדש האחרים. בשיר השירים, מתואר הדוד כנזקק וכתלוי ברעיה – הקב"ה כביכול נזקק לנבראים! זוהי אמירה נועזת ביותר שאין לה תקדים בתורה או בנביאים.

מגילת שיר השירים מצליחה לספר לנו כיצד מערכת היחסים מצטיירת מנקודת מבטו של הקב"ה, והיא מכונה 'קודש קודשים' כי היא מגלה את נקודת הנזקקות של ה' לקשר איתנו כביכול. קודש הקודשים הוא המקום הקדוש ביותר לעם ישראל, וגם בו מצויים הכרובים מעורים זה בזה. כאשר אנו מדמים את הקשר בינינו לבין ה' לקשר בין איש ואישה אנו בעצם אומרים שהנזקקות בקשר היא הדדית. כאשר יש נזקקות בקשר ובטח כאשר הנזקקות היא גם מצד ה', הקשר דורש צניעות מרובה. כמו שקודש הקודשים המכונה גם חדר המיטות הוא

המקום המובדל מן המובדלים, כך גם שיר השירים המבטא את הנזקקות של ה' כביכול נקרא קודש קודשים.

את הגילוי המיוחד הזה של ה' אלינו, הטמין שלמה המלך בתוך מערכת יחסים מורכבת מלאה במשלים ודימויים, המצליחה לבטא נאמנה מערכת יחסים אמיתית בין בני זוג, ובין הקב"ה לעם ישראל.

כאשר מסתכלים ממעוף הציפור על מהלכה של המגילה, ניתן להצביע שהתהליך המתרחש בעלילה מתחיל מכיסופיה והבעת נזקקותה של הרעיה אל דודה, על אף שהוא מצידו אינו זקוק לה. וממשיך בהתעוררות רצונו של הדוד ברעיה, עד שלבסוף רצונו בה חזק כל כך שנוצרת תחושה שהוא זה שזקוק לה ולא להיפך.

שלמה ושולמית

מגילת שיר השירים פותחת בפסוק 'שיר השירים אשר לשלמה' בהמשך כאשר הרעיה נסחפת אחר מחשבותיה היא אומרת 'הביאני המלך חדרי'. כלומר הרעיה רומזת שהדוד אליו היא משתוקקת הוא לא אחר מאשר המלך שלמה.

בהמשך המגילה (פרק ז' פסוק א') כאשר הקשר ביניהם מגיע לשיא הבשלתו הדוד פונה אל הרעיה ואומר לה 'שובי שובי השולמית שובי שובי ונחזה בך מה תחזו בשולמית כמחלת המחנים' בפסוק זה אנו רואים שמי שמתואר בשלם זה דווקא הרעיה.

כאשר הדוד או הרעיה מתארים את בן זוגם כשלמה או שולמית, הם באים לבטא את תחושותיהם כלפיו. כאשר הרעיה משתוקקת אל המלך שלמה היא מרגישה שהדוד הוא גם מלך שאינו ניתן להשגה, וגם 'שלם' בכך שהיא זקוקה ומצפה לקשר ואילו הוא אינו זקוק לה כלל. בתגובה לכיסופיה בתחילת המגילה עונה הדוד לרעיה (בפסוק ח') 'ורעי את גדיותיך אל משכנות הרועים', כלומר לכי למקום הראוי לך וחפשי לך חתן מהבחורים שבמעמדך, אמירה המדגישה את נזקקותה שלה וחוסר נזקקותו שלו.

כאשר בסוף המגילה אומר הדוד על הרעיה שהיא 'השולמית' הוא בעצם מבטא את הרצון החזק שלו בקשר, עד כדי כך שהוא מרגיש שהיא השלמה והוא החצי. בידה נמצא הרוויה להשתוקקת הגדולה שלו, והוא זה שחסר וזקוק לה.

כרמי שלי

דוגמא נוספת לתהליך שעוברים הדוד והרעיה במהלך המגילה, ניתן לראות כאשר עוקבים אחר דימויי הכרם המופיע במגילה.

הכרם והיין תופסים מקום נכבד במהלך המגילה והם מהווים משל לקשר ולאהבה שבין הדוד והרעיה. והנה בתחילת המגילה (פרק א' פסוק ו') אומרת הרעיה לרעותיה כאשר היא מספרת להם על מי היא חולמת:

**אֶל־תְּרַאוּנִי שְׂאֵנִי שְׁחַרְחַרְתְּ שִׁשְׁזַפְתִּי הַשֶּׁמֶשׁ בְּנֵי אִמִּי נַחְרוּ־בִי שְׁמֵנִי נָטְרָה אֶת־הַכְּרָמִים
כְּרָמִי שְׁלִי לֹא נָטְרָתִי:**

כלומר, אל תסתכלו עלי בזלזול כמו בני אמי שאינם נותנים מקום לחלומותי. עיני נשואות לקשר עם המלך שלמה, ואילו בני אימי מציעים בפני כרמים אחרים ומייעדים לי שידוכים פשוטים המתאימים למראה החיצוני שלי, ובכך מונעים ממני לפתח את כרמי שלי – הקשר אליו אני משתוקקת.

בסוף המגילה לאחר שהקשר הבשיל דיו, שוב מביאה הרעיה את הכרם אך הפעם במנגינה הפוכה לחלוטין:

כְּרָמִי שְׁלִי לְפָנַי הָאֵלֶף לָהּ שְׁלֵמָה וּמֵאֲתַיִם לְנֹטְרִים אֶת־פְּרִיָּו:

כאן מכריזה הרעיה כי הגיעה אל המנוחה ואל הנחלה, משאת נפשה ניתנה לה, כרמי שלי לפני. בשלב זה הרעיה כבר אינה מרגישה זקוקה ומשתוקקת לדבר שאינו ניתן להשגה, כעת היא אהובה ורצויה על ידי דודה שמגלה את אהבתו כלפיה. תחושה זו היא מבטאת בהכרזה כרמי שלי לפני!

יש כאן סגירת מעגל מאד בהירה. נקודת הפתיחה היתה כיסופים לקשר שנראה דמיוני ותלוש מן המציאות, נקודת הסיום היא שהכיסופים זוכים למענה שלם וכי הכרם האהוב והרצוי זוכה לנטירה ולטיפוח. בין לבין מוזכר הכרם פעמים רבות כמשל לאהבה המתפתחת.

תיאורי הדוד את הרעיה

לאחר שהבנו את המהלך המאוד כללי של המגילה, נעבור להתבונן קצת בפרטים. כפי שנכתב תיאורו של שלמה המלך את המגילה מורכב מאוד ומלא פרטים, כדי שנצליח לעקוב נעסוק רק בחלק מסוים מתוך המגילה...

בארבעה מקומות במגילה הדוד מדמה ומתאר את הרעיה בתיאורים שונים. בתחילה ניתן לחשוב שהדימויים יחסית חוזרים על עצמם אך כאשר שמים לב לפרטים, ניתן להבחין בשינויים מסוימים, דרכם יהיה לנו קצה חוט להבין את המתרחש בעלילה...

בפרק א' הדוד אומר לרעיה:

לססתי ברכבי פרעה דמיתוך רעיתי. נאוו לחייך בתרים צוארך בחרוזים. תורי זהב נעשה לך עם נקדות הכסף.

בתיאור זה כאשר הדוד מתאר את הרעיה הוא מתאר בעיקר את תבשיטיה אך עדיין אין כאן תיאור של הרעיה בעצמה. הדוד אומר 'נאוו לחייך בתורים' היופי של הלחיים שלך זה 'התורים' – סוג של קישוט, וכן על זו הדרך.

בתחילת פרק ד' שוב מתאר הדוד את הרעיה, אך כאן התיאור הוא קצת שונה:

הנך יפה רעיתי הנך יפה עיניך יונים מבעד לצמתך שערך כעדר העזים שגלשו מהר גלעד. שניך כעדר הקצובות שעלו מן הרחצה שכלם מתאימות ושכלה אין בהם. כחוט השני שפתתיך ומדברייך נאוה כפלח הרמון רקתך מבעד לצמתך. כמגדל דויד צוארך בנוי לתלפיות אלף המגן תלוי עליו כל שלטי הגבורים. שני שדיך כשני עפרים תאומי צביה הרועים בשושנים.

בעוד שבפרק א' הדוד מתאר את תכשיטה של הרעיה, תיאור חיצוני יחסית, בשלב זה הוא מתאר את הרעיה בעצמה. הוא מתחיל את התיאור מהעיניים יורד דרך השיער אל השיניים והשפתיים, אך נעצר בפלג גופה העליון.

בפרק ו' התיאור דומה מאוד לתיאור בפרק ד', בשינויים קלים מאוד.

**יפה את רעיתי כתרצה נאוה כירושלם אימה כנדגלות. הסבי עיניך מנגדי שהם הרהיבני
שערך כעדר העזים שגלשו מן הגלעד. שניך כעדר הרחלים שעלו מן הרחצה שכלם
מתאימות ושכלה אין בהם. כפלח הרמון רקתך מבעד לצמתך.**

בעוד שבפרק ד' התיאור התחיל מן העיניים בפרק הו' העיניים נעדרות מן התיאור ואף הוא אומר לה בפתיחתו 'הסיבי ענייך מנגדי שהם הרהיבוני'. כמו כן כאשר התיאור יורד 'מטה' הוא נעצר אחר השיניים ו'פלח הרמון רקתך' ואינו ממשיך ל'כמגדל דויד צוארך' ול'שני שדייך כשני עופרים תאומי צביה'.

בתחילת פרק ז' שוב מתאר הדוד את הרעיה אך הפעם התיאור לובש צורה אחרת:

**שובי שובי השולמית שובי שובי ונחזה בך מה תחזו בשולמית כמחלת המחנים. מה יפו
פעמיך בנעלים בת נדיב חמוקי ירכיך כמו חלאים מעשה ידי אמן. שררך אגן הסהר אל
יחסר המזג בטנך ערמת חטים סוגה בשושנים. שני שדיך כשני עפרים תאמי צביה.
צוארך כמגדל השן עיניך ברכות כחשבון על שער בת רבים אפך כמגדל הלבנון צופה
פני דמשק. ראשך עליך ככרמל ודלת ראשך כארגמן מלך אסור ברהטים.**

בעוד שבשני התיאורים הקודמים הדוד תיאר את הרעיה בפלג גופה העליון, מהחלקים העליונים יותר אל החלקים התחתונים. בפרק ז' הדוד מתאר את הרעיה ביתר פירוט החל מהרגליים 'מה יפו פעמיך בנעלים' עד הראש, בסדר של ממטה למעלה.

כאשר נתבונן מדוע בכל אחד מהתיאורים הדוד מתאר את הרעיה באופן שונה, נוכל להבין טוב יותר את ההתרחשויות העוברות על הדוד והרעיה. באיזה שלב הם עומדים כעת, מהם המשברים העוברים עליהם, ומהי העמדה דרכה הם ניגשים לקשר בכל אחד מהשלבים.

בפרק הבא ננסה להעמיק את ההתבוננות ולהבין את הסיפור בצורה טובה יותר...

שבת שלום!

בית ישיבת 'עוד יוסף חי'

